

УДК 343.611.235 (045)

О. С. Олійник,
канд. юрид. наук, доцент кафедри
кримінального права та процесу
Київського національного
економічного університету
ім. Вадима Гетьмана

**ДЕЯКІ ПИТАННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ УМИСНОГО ВБИВСТВА З
ОСОБЛИВОЮ ЖОРСТОКІСТЮ
(п. 4 ч. 2 ст. 115 КК УКРАЇНИ)**

У статті розглядаються питання кваліфікації вбивства з особливою жорстокістю як однієї з обставин, що обтяжує відповідальність за злочини проти життя особи. Проаналізовано існуючі точки зору на об'єктивні і суб'єктивні обставини розглядуваного виду вбивства. Проведеним дослідженням встановлено в яких з досліджуваних обставин вбачається особлива жорстокість.

***Ключові слова:** вбивство, особлива жорстокість, особливе мучення, фізичні або моральні страждання, суб'єктивна сторона.*

Вступна частина. Питання кваліфікації вбивства з особливою жорстокістю, його об'єктивних і суб'єктивних ознак вивчалось такими вченими, як П. П. Андрушко, В. О. Глушков, В. Г. Гончаренко, Я. Г. Смілянський, Н. Ф. Кузнецова, В. О. Навроцький, В. К. Грищук, Ю. М. Антонян, А. П. Закалюк, С. В. Бородін, С. С. Яценко, С. Д. Шапченко, О. Ю. Михайлова, І. О. Рощина, В. В. Сташис, В. М. Мамчур, І. А. Уваров тощо.

Не зважаючи на таку увагу до поставленого питання, на нашу думку, серед точок зору згаданих вище вчених існує чимало суперечностей щодо змісту елементів юридичних складів кваліфікованих вбивств.

Постановка проблеми. Утвердження й забезпечення прав і свобод людини, проголошене в Україні, є основним обов'язком держави, а людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека є найвищою соціальною цінністю нашого суспільства (ст. 3 Конституції України).

Однак, статистичні дані про стан злочинності за останні кілька років свідчать про те, що питома вага злочинів проти особистості неухильно росте. Особливо помітний сплеск насильницьких злочинів проти особи.

Причини бурхливого росту насильницьких злочинів останнім часом доволі різноманітні. Їх варто шукати в нестабільній економічній ситуації і політичній сфері, у нерозв'язаності багатьох соціальних питань, таких як зубожіння населення, зріст безробіття, внутрішня та зовнішня міграція тощо. У свою чергу, моральне спустошення суспільства також впливає на ситуацію зі злочинністю. У суспільстві набирає силу тенденція неповаги до права, закону, процвітає аморальність, губляться моральні цінності й установки, повідомлення засобів масової інформації рясніють заголовками про самосуд через зневіру до органів судової влади тощо.

Одним із найнебезпечнішим злочином проти особи було і залишається вбивство. Такий злочин зазіхає на життя людини – благо, що належить людині від народження і дається йому тільки один раз.

Метою статті є аналіз чинного законодавства про кримінальну відповідальність на предмет встановлення чинників та факторів, які впливають на кваліфікацію вбивства, вчиненого з особливою жорстокістю.

Виклад основного матеріалу. Вчинення злочину з особливою жорстокістю є однією з обставин, що обтяжує покарання. Для встановлення факту її наявності/відсутності недостатньо констатувати ознаки об'єктивної сторони злочину. Не менш важливим тут є врахування особливостей та механізмів поведінки людини в момент вчинення злочину, що становить собою суб'єктивну сторону складу злочину.

Відповідальність за вбивство, вчинене з особливою жорстокістю, передбачено п. 4 ч. 2 ст. 115 КК України. Особлива жорстокість є чинником, що суттєво підвищує ступінь суспільної небезпеки злочину, тому вона врахована законодавцем як кваліфікуюча ознака. Не дивлячись на те, що особлива жорстокість відноситься до обставин, що обтяжують відповідальність, КК Украї-

ни не визначає критеріїв, за якими вбивство визнається вчиненим з особливою жорстокістю. Саме ж поняття «особлива жорстокість» уявляє певну складність в плані інтерпретації в правозастосовній практиці. Вбивства, вчинені з особливою жорстокістю, зазвичай мають великий суспільний резонанс через свою тяжкість, висвітлюються в засобах масової інформації, обговорюються громадськістю.

Особлива жорстокість у складі розглядуваного злочину характеризує як об'єктивну сторону (зокрема, спосіб та обстановку вчинення), так і суб'єктивну, а саме, вину, тобто психічне ставлення суб'єкта злочину до своїх дій (бездіяльності), що мають особливо жорстокий характер, передбачення їх злочинних наслідків й усвідомлене бажання або допущення їх настання (у даному випадку смерті потерпілого).

Відповідно, до абз. 1 п. 8 постанови Пленуму Верховного Суду України (далі – ПВСУ) «Про судову практику в справах про злочини проти життя та здоров'я особи» від 7 лютого 2003 р. № 2, умисне вбивство визнається вчиненим з особливою жорстокістю, якщо винний, позбавляючи потерпілого життя, усвідомлював, що завдає йому особливих фізичних (шляхом заподіяння великої кількості тілесних ушкоджень, тортур, мордування, мучення, в тому числі з використанням вогню, струму, кислоти, радіоактивних речовин, отрути, яка завдає нестерпного болю, тощо), психічних чи моральних (шляхом зганьблення честі, приниження гідності, заподіяння тяжких душевних переживань, глумління тощо) страждань, а також якщо воно було поєднане із глумлінням над трупом або вчинювалося в присутності близьких потерпілому осіб і винний усвідомлював, що такими діями завдає останнім особливих психічних чи моральних страждань¹.

З наведеного вбачається, що: 1) особлива жорстокість може бути пов'язана з винятково тяжкими (особливими) стражданнями як самого поте-

¹ Про судову практику в справах про злочини проти життя і здоров'я особи: Постанова ПВСУ від 7 лютого 2003 р. № 2. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=v0002700-03> (дата звернення: 15.04.2018).

рпілого, так і інших осіб (близьких потерпілого); 2) страждання потерпілого можуть мати як фізичну форму, так і форму психічних переживань; страждання інших осіб заподіюються внаслідок впливу на їх психіку, насамперед, самого факту спостереження за вчиненням вбивства; 3) виняткові тяжкі фізичні страждання самого потерпілого спричиняються в процесі позбавлення життя (у цьому випадку вони визначаються способом вчинення вбивства, який можна назвати особливо жорстоким або особливо мученицьким); 4) виняткові психічні страждання потерпілого є наслідком глумління над ним і можуть спричинитись як безпосередньо перед, так і в процесі позбавлення життя; 5) особлива жорстокість у будь-яких її проявах повинна охоплюватись умислом винного.

Судячи із запропонованого у згаданій постанові розуміння особливої жорстокості, а також її визначення у науковій літературі, з усіх можливих об'єктивних обставин обов'язковим для її наявності є встановлення факту заподіяння при вбивстві особливих фізичних чи психічних страждань потерпілому або особливих психічних страждань його близьким. При цьому те, яким шляхом заподіюються такі страждання, в кінцевому підсумку не має значення. Водночас, перелік проявів особливої жорстокості і в наведеному роз'ясненні ПВСУ, і в доктрині кримінального права, залишається відкритим. Необхідно враховувати, що розглядуване поняття є оціночним. Отже, посилення кримінальної відповідальності за даний різновид вбивства, виходячи із загальноприйнятого розуміння поняття «особлива жорстокість», пов'язується тільки з винятковими стражданнями потерпілого або його близьких, які утворюють обов'язковий додатковий суспільно небезпечний наслідок досліджуваного виду вбивства².

Проблема жорстокості в кримінальному праві займає одне з головних місць при розгляді складів злочину, пов'язаних із посяганням на особисту

² Про судову практику в справах про злочини проти життя і здоров'я особи: Постанова ПВСУ від 7 лютого 2003 р. № 2. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=v0002700-03> (дата звернення: 15.04.2018).

безпеку. Зміст же жорстокості визначається у тлумачних словниках як «надзвичайно суворе, безжалісне, нещадне ставлення, вчинок»³. Жорстокість, на думку вітчизняних правників, представляє собою «різко негативну властивість характеру особи, що виявляється у заподіянні особі чи групі осіб, а також тваринам фізичних чи моральних страждань. Жорстокість може бути як самоціллю, так і засобом досягнення певної мети»⁴.

Аналізуючи склади злочинів, такі як: тяжке тілесне ушкодження законодавець використовує термін «особливе мучення» (ч. 2 ст. 121 КК); при викладенні диспозиції катування (ст. 127 КК) законодавець визначає, що даний злочин полягає в « умисному заподіянні сильного фізичного болю або фізичного чи морального страждання шляхом нанесення побоїв, мучення, або інших насильницьких дій з метою спонукати потерпілого або іншу особу вчинити дії, що суперечать їх волі»; в розділі XII «Злочини проти громадського порядку та моральності» також вживається термін «жорстокість». При цьому, як бачимо, що в юридичній науці немає єдиного підходу при формулюванні кримінально-правових норм. Щодо тлумачення змісту зазначених ознак жорстокості, мучення, знуцання, то аналіз науково-практичних коментарів чинного Кримінального кодексу України та точок зору різних авторів дозволяє дійти висновку, що майже всі науковці одностайні в їх тлумаченні.

Так, автори науково-практичного коментаря до КК України під редакцією М. О. Потєбенька та В. Г. Гончаренка зазначають, що особлива жорстокість полягає у спричиненні потерпілому особливих болісних відчуттів, якими можуть бути тортури, знуцання, що завдають страждання жертві, нанесення великої кількості тілесних ушкоджень, застосування отрути, яка приз-

³ Ожегов С. И., Шведова Н. Ю. Толковый словарь русского языка: 80000 слов и фразеологических выражений / Рос. акад. наук. Ин-т рус. языка им. В. В. Виноградова. 4-е изд., доп. Москва: Азбуковник, 1999. С. 192.

⁴ Юридична енциклопедія: В 6 т. / редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. Т. 1: А–Г, Т. 2: Д–Й, Т. 4: Н–П. Київ: Укр. енциклопедія ім. М. П. Бажана, 1999. С. 441.

водить до особливих страждань, позбавлення волі, їжі⁵. З об'єктивної сторони особливу жорстокість характеризують як спричинення потерпілому особливих фізичних страждань, а з суб'єктивної – у навмисному спричиненні потерпілому таких страждань або в усвідомленні, що в процесі позбавлення життя такі страждання заподіюються⁶.

Один із авторів науково-практичного коментаря до КК України за редакцією С. С. Яценка, С. Д. Шапченка, зазначає, що під особливою жорстокістю слід розуміти, перш за все, спричинення потерпілому тяжких фізичних страждань шляхом тортур, мучення, нанесення великої кількості тілесних ушкоджень тощо. В окремих випадках особлива жорстокість може проявлятися і в спричиненні тяжких або моральних страждань як самому потерпілому, так і його близьким⁷.

Отже, під жорстокістю в кримінальному праві необхідно розуміти протиправну, суспільно небезпечну поведінку винної особи, яка полягає у застосуванні засобів фізичного впливу на тіло потерпілого або близьких йому осіб, що полягає в умисному нанесенні ударів, незначних тілесних ушкоджень, але на протязі тривалого часу, впливу на тіло потерпілої особи будь-якими предметами, засобами, речовинами, що спричиняє нестерпні фізичні страждання.

Поряд із способом вчинення злочину, об'єктивна сторона характеризується місцем, часом, обстановкою і засобами вчинення злочину.

Особлива жорстокість, як кваліфікуюча ознака, поєднує у собі характеристику як самого способу вчинення злочинного діяння, так й особистість винної особи, яка застосовує такий спосіб учинення вбивства. Саме тому, такі ознаки об'єктивної сторони складу злочину, як місце, час, обстановка і за-

⁵ Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України / під заг. ред. М. О. Потєбенька, В. Г. Гончаренка. У 2-х ч. Київ: Форум, 2001. Ч. 1. С. 301.

⁶ Там само. С. 42.

⁷ Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України: за станом законодавства і постанов Пленуму Верховного Суду України на 1 грудня 2001 р. / за ред. С. С. Яценка. Київ: А.С.К., 2002. С. 138.

соби вчинення злочину мають безпосереднє значення для констатації вчинення умисного вбивства з особливою жорстокістю.

Як свідчить практика, частіше умисні вбивства за цією ознакою вчиняються на ґрунті сімейно-побутових скандалів у присутності дітей. Тут має місце наруга над почуттями близьких потерпілому осіб, а також жорстокість виявляється у виключній безжалісності та відчутті повної переваги над іншими людьми.

Деякі вчені вважають, що вбивство, вчинене в присутності близьких потерпілому осіб, не можна вважати вчиненим з особливою жорстокістю. Ми підтримуємо А. І. Стрельнікова, на думку якого «вбивство – це позбавлення життя іншої людини, саме їй і заподіюється смерть, а перед її настанням мають місце фізичні і душевні страждання. Їхнє заподіяння іншим особам не охоплюється поняттям вбивства, страждання третіх осіб інші, ніж у потерпілого. Треті особи відчують не страх, як реакцію самозбереження, сигнал про небезпеку собі, а жах втрати близької людини, почуття жалю, краху любові. Вони будуть присутні ще довго після смерті потерпілого. От чому виникають в третіх осіб при вбивстві близької людини почуття, що стосуються тільки їх, перебувають за межами складу вбивства і не можуть впливати на кваліфікацію злочину, вчиненого винним»⁸.

Деякі науковці також зазначають, що особлива жорстокість буде відсутньою в діях винного, що вчиняє вбивство потерпілого в присутності близьких йому осіб, які не усвідомлюють, що відбувається в силу різних обставин⁹. З цією позицією не можна погодитися у силу такого.

Страждання потерпілого або близьких йому осіб мають значення для кваліфікації розглядуваного умисного вбивства лише з позиції усвідомлення можливості їхнього заподіяння винною особою. Який їхній характер, як дов-

⁸ Стрельников А. И. Ответственность за убийство, совершенное при обстоятельствах, отягчающих наказание ч. 2 ст. 105 Уголовного кодекса Российской Федерации: дис. ... канд. юрид. наук. Москва, 1997. С. 76.

⁹ Константинов П. Ю. Влияние жестокости преступного поведения на квалификацию убийства: дис. ... канд. юрид. наук. СПб, 2000. С. 99.

го вони матимуть місце після вчинення злочину і чи настали вони фактично, чи усвідомлювалося потерпілим що відбувається – знаходиться поза межами предмету доказування. Як вірно зазначив А. В. Наумов, поняття «особлива жорстокість» не обмежується тільки об'єктивним вираженням злочину, його способом, але одночасно служить характеристикою особистості винного, таких його якостей, як нещадність, безжалісність¹⁰. Саме ці особистісні характеристики винного і виявляються при вчинення ним вбивства в присутності близьких потерпілому осіб.

Специфіка змісту особливих психічних страждань близьких потерпілого, при його вбивстві, полягає в тому, що ці особи, додатково переживають ще й процес заповідання смерті останньому. Вони спочатку переживають жах смерті, яка загрожує близькій їм особі, потім окремі елементи механізму позбавлення її життя і тільки після цього – сам факт її смерті. При цьому тяжкість їх страждань посилюється переживаннями своєї неспроможності захистити життя потерпілого¹¹.

Обстановка вчинення умисного вбивства також може свідчити про його вчинення з особливою жорстокістю, якщо мав місце глум над трупом потерпілого.

Згідно з абз. 1 п. 8 постанови ПВСУ «Про судову практику в справах про злочини проти життя і здоров'я особи», умисне вбивство також визнається вчиненим з особливою жорстокістю, якщо воно було поєднане із глумлінням над трупом. Це формулювання, на наш погляд, потребує уточнення. Тобто, умисне вбивство має кваліфікуватися за згаданою ознакою лише у разі, якщо глумління над трупом здійснювалося з метою знуцання над останнім, що свідчить про умисний прояв особливої жорстокості. При знуцанні над трупом або його розчленуванні необхідно встановити, що винний, здійс-

¹⁰ Наумов А. В. Мотиви убийств: учеб. пособие/под ред. Н. А. Огурцова. Волгоград: Изд-во ВСИШ МВД СССР, 1969. С. 107.

¹¹ Мамчур В. М. Кримінальна відповідальність за умисне вбивство особи чи її близького родича у зв'язку з виконанням цією особою службового або громадського обов'язку: дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2002. С. 91.

нюючи такі дії, не усвідомлював, що вбивство вже вчинене, зазначає С. В. Бородин, з яким ми погоджуємось¹².

Про вчинення умисного вбивства з особливою жорстокістю може свідчити вчинення його численною групою осіб. Чим більше осіб бере участь у вчиненні умисного вбивства, тим воно жорстокіше і викликає у жертви злочину особливий жах, страждання навіть від безвихідності її стану¹³.

Вчинення умисного вбивства з особливою жорстокістю, на наш погляд, може мати місце у випадках, коли винний, усвідомлюючи, що завдає потерпілим особливі психічні страждання, вчиняє вбивство декількох осіб – одного за одним. У таких випадках потерпілі переживають особливі психічні страждання, пов'язані зі спостереженням процесу позбавлення життя іншої людини (людей) та фактом її (їх) смерті та з неспроможністю захистити своє життя та життя інших людей тощо.

Про вчинення умисного вбивства з особливою жорстокістю може свідчити також вчинення його щодо потерпілого, який знаходиться у безпорадному стані (через малолітній чи похилий вік, хворобу тощо). Як зазначає М. П. Короленко, безперечно, не є логічним факт невизнання кваліфікуючими обставинами ч. 2 ст. 115 КК такої особливої жорстокості в діях винного, коли він спричиняє особливі страждання самому потерпілому (дитині, престарілому, хворому), якого позбавляє життя, а той, хто, усвідомлюючи факт позбавлення його життя, через фізичні властивості не зміг чинити опір¹⁴.

Що стосується змісту суб'єктивної сторони розглядуваного виду умисного вбивства, то зазначимо, що складність порушеного питання обумовлена, насамперед, можливою складною багатоваріантністю сполучення прямого та непрямого умислу щодо заподіяння смерті потерпілому та завдання йому особливих мучень і страждань.

¹² Бородин С. В. Преступления против жизни. Москва: Юристь, 1999. С. 114–115.

¹³ Короленко М. П. Кваліфікація і класифікація умисних вбивств при обтяжуючих обставинах: дис. ... канд. юрид. наук. Одеса, 2002. С. 132–133.

¹⁴ Там само. С. 74–76.

На думку Н. Ф. Кузнецової, для кваліфікації вчиненого як вбивства з особливою жорстокістю необхідно встановити дві ознаки: 1) об'єктивно болісний для жертви процес її умиртвіння; 2) бажання або допущення суб'єктом саме такого способу вбивства¹⁵. А. М. Красиков прямо вказує, що реально є жорстокими тільки ті рідкі, одиничні випадки вбивства, для яких, крім мети позбавити потерпілого життя, характерний умисел, наявність спеціальної мети заподіяти потерпілому своїми діями особливі страждання¹⁶.

У свою чергу, на думку М. К. Аніянця, для визнання вбивства з особливою жорстокістю немає необхідності встановлювати, що спосіб був об'єктивно болісним для потерпілого. Достатньо встановлення того, що винний у множинності ударів виявив особливу жорстокість, що могла і не призвести до болісного для потерпілого процесу його умиртвіння в силу того, що потерпілий знепритомнів від перших ударів¹⁷. При цьому, як зазначають вчені, умисел при вбивстві з особливою жорстокістю може бути як прямим, так і непрямим, коли винний байдужий до того, що його дії заподіюють виняткову фізичну і (або) психічну травму. Можливо, що ставлення винного до особливої жорстокості характеризуватиметься прямим умислом, а до позбавлення життя – непрямим¹⁸. Такий підхід вважаємо правильним.

Отже, саме усвідомлений вибір особливо жорстокого способу позбавлення життя потерпілого (так само як і свідоме допущення особливих мучень і страждань), що відображає підвищену суспільну небезпеку особистості винного, є достатньою підставою для притягнення його за вчинення розглядуваного нами кваліфікованого виду умисного вбивства.

Таким чином, дослідження суб'єктивної сторони умисного вбивства з особливою жорстокістю показало, що її специфіка обумовлена можливою

¹⁵ Кузнецова Н. Ф. Вопросы квалификации умышленного убийства. *Вестник МГУ. Серия право.* 1961. № 2. С. 44–45.

¹⁶ Красиков А. Н. Ответственность за убийство по российскому уголовному праву. Саратов: Изд-во Саратовск. ун-та, 1999. С. 26

¹⁷ Аниянц М. К. Ответственность за преступления против жизни по действующему законодательству союзных республик. Москва: Юрид. лит., 1964. С. 59.

¹⁸ Антонян Ю. М. Жестокость в нашей жизни. Москва: ИНФРА-М, 1995. С. 241–242.

складною багатоваріантністю сполучення прямого та непрямого умислу щодо заподіяння смерті потерпілому та заподіяння йому особливих мучень та страждань. Для кваліфікації вирішальне значення має не наявність факту об'єктивного відчуття особливих мучень та страждань потерпілим або іншими особами, а встановлення суб'єктивного зв'язку між вбивством потерпілого й особливими мученнями та стражданнями потерпілого (іншої особи), тобто усвідомлення винним можливості їх спричинення.

Висновки. Відповідно до чинного законодавства та положень теорії кримінального права, можна визначити наступні ознаки вбивства, які дають підстави для кваліфікації його як такого, що вчинене з особливою жорстокістю.

1. Діяння, що вчинюється осудною особою, яка на момент вчинення злочину досягла віку кримінальної відповідальності, і наслідком якого є заподіяння смерті іншій людині.

2. Це діяння є надмірним з точки зору спричинення наслідку – смерті особи.

3. Безпосередньо перед, підчас або після вчинення злочину суб'єкт злочину вчинює діяння, яке має ознаки особливої жорстокості.

4. Умисел винної особи є обов'язковим і спрямований на завдання потерпілому особливих фізичних мучень та/або психічних страждань. Відношення винного до особливої жорстокості характеризується прямим умислом, а до позбавлення життя – можливий і непрямим умисел.

5. Умисел на заподіяння особливих страждань реалізовується шляхом застосування різних форм насильства (заподіяння тілесних ушкоджень, тортур, мордування, знущання, глуmlinня тощо).

Інтелектуальний момент умислу, в свою чергу, характеризується усвідомленням небезпечного характеру цих дій та способом, що характеризується особливою жорстокістю. Тобто, суб'єкт усвідомлює суспільну небезпечність таких дій, які порушують або ставлять під загрозу порушення суспільні відносини, що забезпечують охорону життя особи. У випадку, коли особа не

усвідомлює хоча б однієї із вказаних ознак суб'єктивної сторони, не існуватиме й складу розглядуваного злочину.

Список використаних джерел

1. Анианц М. К. Ответственность за преступления против жизни по действующему законодательству союзных республик. Москва: Юрид. лит., 1964. 212 с.
2. Антонян Ю. М. Жестокость в нашей жизни. Москва: ИНФРА-М, 1995. 318 с.
3. Бородин С. В. Преступления против жизни. Москва: Юристъ, 1999. 356 с.
4. Константинов П. Ю. Влияние жестокости преступного поведения на квалификацию убийства: дис. ... канд. юрид. наук. СПб, 2000. 185 с.
5. Короленко М. П. Кваліфікація і класифікація умисних вбивств при обтяжуючих обставинах: дис. ... канд. юрид. наук. Одеса, 2002. 189 с.
6. Красиков А. Н. Ответственность за убийство по российскому уголовному праву. Саратов: Изд-во Саратовск. ун-та, 1999. 123 с.
7. Кузнецова Н. Ф. Вопросы квалификации умышленного убийства. *Вестник МГУ. Серия право*. 1961. № 2. С. 44–45.
8. Мамчур В. М. Кримінальна відповідальність за умисне вбивство особи чи її близького родича у зв'язку з виконанням цією особою службового або громадського обов'язку: дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2002. 207 с.
9. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України / під заг. ред. М. О. Потебенька, В. Г. Гончаренка: у 2-х ч. Київ: Форум, 2001. Ч. 1. 386 с.
10. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України: станом законодавства і постанов Пленуму Верховного Суду України на 1 грудня 2001 р. / за ред. С. С. Яценка. Київ: А.С.К., 2002. 934 с.
11. Наумов А. В. Мотивы убийств: учеб. пособие. под ред. Н. А. Огурцова. Волгоград: Изд-во ВСШ МВД СССР, 1969. 135 с.
12. Ожегов С. И., Шведова Н. Ю. Толковый словарь русского языка: 80000 слов и фразеологических выражений. Рос. акад. наук. Ин-т рус. языка им. В. В. Виноградова. 4-е изд., доп. Москва: Азбуковник, 1999. 944 с.
13. Про судову практику в справах про злочини проти життя і здоров'я особи: Постанова ПВСУ від 7 лютого 2003 р. № 2. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=v0002700-03> (дата звернення: 15.04.2018).
14. Стрельников А. И. Ответственность за убийство, совершенное при обстоятельствах, отягчающих наказание ч. 2 ст. 105 Уголовного кодекса Российской Федерации: дис. ... канд. юрид. наук. Москва, 1997. 183 с.

15. Юридична енциклопедія: в 6 т. / редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. Т. 1: А–Г, Т. 2: Д–Й, Т. 4: Н–П. Київ: Вид-во «Укр. енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 1999.

Олейник Е. С. Проблемные вопросы квалификации умышленного убийства с особой жестокостью (п. 4 ч. 2 ст. 115 УК Украины)

В статье изучаются вопросы квалификации убийства с особой жестокостью как одного из обстоятельств,отягчающих ответственность за преступления против жизни человека. Проанализированы существующие точки зрения на объективные и субъективные обстоятельства рассматриваемого вида убийства. Проведенным исследованием установлено в каких из исследуемых обстоятельств усматривается особая жестокость.

Ключевые слова: убийство, особая жестокость, особые мучения, физические или нравственные страдания, субъективная сторона.

Oliiynyk O. S. The problematic issues of the qualification of a quick murder with special cruelty (clause 4, part 2, article 115 of the Criminal Code of Ukraine)

The article examines the issues of the qualification of a murder with a particular cruelty as one of the circumstances that aggravates the responsibility for crimes against the life of the individual. The existing points of view on the objective and subjective circumstances of the considered type of murder are analyzed. The conducted research establishes in what circumstances a special cruelty is seen.

Key words: murder, special cruelty, special torment, physical or moral suffering, subjective side.